

ARCKÉPEK

Kövendi Dénes*

– 1923-ban születtem, apám Kunszentmiklóson volt gimnáziumi tanár. 1940-ben érettségiztem, latin–történelem szakos bölcsésznek mentem, s az Eötvös Kollégiumba kerültem. Bevallom, büszke vagyok rá, bár nem az én érdmem, hogy a családban én vagyok a harmadik nemzedék, aki Eötvös-kollégista lett; nem éppen gyakori eset. Apám nagybátyja mindjárt a kollégium megalakulása utáni évben, 1896-ban került oda, apám az első világháború kitörése előtt, én pedig a második alatt.

– Mit jelentett akkoriban Eötvös-kollégistának lenni?

– Rengeteg munkát. Minden adva volt ahhoz, hogy az ember csak a tanulással foglalkozzon. Olyan fiatalok kerültek ott össze, akik szerettek és akartak dolgozni. Közben megbetegedtem a tüdőmmel, és szanatóriumba kerültem, ezért csak 1945-ben végeztem.

– Úgy tudom, Karácsony Sándor tanítványa volt.

– Tizenhat éves korom óta ismertem Karácsony Sándort, jártam Pesten a szemináriumaira, aztán 1945-ben a gyakorló tanárjelölti évre Debrecenbe mentem, hogy az egyetemi előadásait is hallgathassam. Megérte, hogy feláldoztam egy évre az Eötvös Kollégium nyújtotta előnyöket.

– Mit jelentett Karácsony Sándor tanítványának lenni?

– Az embernek az egész világlátását áthatotta. Vagy tíz évig lábatlankodhattam körülötte, és mindmáig többé-kevésbé mindent az ő szemüvegén keresztül látok, hiszen olyan globális gondolkodó volt, akit minden érdekelt, és aki mindent beépített a maga gondolatrendszerébe. – Úgy ismerkedtem meg vele, hogy tizenhat évesen a Magyar Evangéliumi Diákszövetség nyári konferenciáján voltam Tahiban, s ott tartott izgalmas előadást; utána láttam, tanakodnak a vezetőségben, hogy ki kísérje le. Ugyanis rokkant ember volt, székérrrel kellett levinni a hegyről a hajóállomáshoz, de senki nem ért rá. „Nem mehetnék én?” – kérdeztem. Megengedték; roppant megtiszteltetésnek éreztem. Útközben kiöntöttem neki a szívemet: tanár szeretnék lenni, de tartok attól hogy félszeg vagyok, nem tudok tekintélyt tartani; hát való tanárnak az ilyen? Azt felelte rá: „Édes fiam, tanárnak csak az olyan ember való, aki nem tud tekintélyt tartani. Ami pedig a félszegséget illeti, én rettenetesen félnék voltam fiatal koromban. Koraszülött voltam, mert megbokrosodtak a székér lovai az anyámmal, amikor hetedik hónapban volt velem. És sokáig úgy éreztem, meglátszik rajtam, hogy nem vagyok olyan, mint más rendes ember.” Tessék elképzelni: a tekintélyes, országos hírvő előadó azt mondja nekem, olyan félszegnek kell lennem, mint ő, akkor le-

szek jó tanár. Nem volt vitás: erre az emberre kell hallgatnom, tőle kell tanulnom. (Persze az írásaiból is ismerem már valamicskét.) – Ami a pedagógiát illeti, az volt az alapelve, hogy a nevelés nem más, mint viszonyulás, a nevelő és a növendék viszonyulása egymáshoz. Mindkettő autonóm személyiség, a gyerekre se lehet ráerőltetni semmiféle nevelő szándékot. De látjuk, mégis nevelődik a gyerek, autonóm személyiség léte. Hát hogyan? Erre a kérdésre adott választ Karácsony Sándor társaslélektani felfogása. Szerinte egész kultúránk társasviszonyulás, az emberek párbeszéde egymással a világról, az életről. Társasviszonyulás például a tudomány is; a tudós állításából csak akkor lesz tudomány, ha valaki megérte és továbbgondolja. A látszólag legmagányosabb művészember is egy virtuális közönségnek alkot. Hogyan fest ez a pedagógiában? Ha a kémiatanárnak igazán szívügye a kémia, ha a világrend nagyszerűségét ő a kémián keresztül érzékeli, akkor úgy tudja magyarázni az „anyagot”, hogy a diákjai is ráéreznek: ezen érdemes törni a fejüket. Az irodalomhoz meg nem attól kerül közel a diák, hogy megtanulja nem is csak az életrajzi adatokat, hanem az elemzési szempontokat is, hanem attól, hogy a művek életté válnak a számára. Ha az a kifényesedett könyökű tanár úgy tudja mondani Ady versét: „Vagyok, mint minden ember, fenség, Észak-fok, titok, idegenség...”, hogy megérezni rajta: csakugyan ő is az, akkor az a pattanásos kamasz is kapcsol: én is olyan vagyok! Akkor történik művészi nevelés, ha ez az áramkör kialakul. Ebben a rendszerben a növendék és a nevelő egyenjogú szereplők, csak a nevelőben van meg az a potenciátöbblet, ami az áramot megindítja. – Az iskolán kívüli művelődést sem „népművelés”-nek kell tekintenünk, mert nem arról van szó, hogy egy művelt ember „foglalkozik” a műveletlen emberrel, a művelés „tárgyával”, és többé-kevésbé magához hasonlóvá akarja tenni. A kevésbé művelt, differenciálatlanabb kultúrájú emberben az igényt kell felkelteni a művelődésre, s megmutatni neki, hogyan elégítheti ki ezt az igényt.

– Ezen alapult a háború utáni szabadművelődési mozgalom?

– 1945-ben úgy indult a demokrácia, hogy minden „szabad” volt. Proletárdiktatúráról akkor még szó sem esett, a kommunisták ezt nagyon ügyesen csinálták. Szabadművelődés lett a hivatalos neve annak is, amit később ismét népművelésnek hívtak. – Karácsony Sándor úgy látta: nemzeti kultúránk tartalmát a Nyugattól kaptuk és kapjuk, de a formáit magunknak kell kialakítanunk a magunk keleti módjára, hogy élővé váljon. Ma már közhely Bartókra és Kodályra hivatkozni annak illusztrációjaként, hogy mit jelent a népzeneből táplálkozó modern zene. Képzőművészetben nem volt ilyen szerencsénk, irodalmunk nagy értékeit, Arany vagy Ady költészetét viszont semmiféle más nyelven nem lehet fordításban érzé-

*Kövendi Dénes Karácsony Sándor tanítványa, és az 1946-ban létrejött Országos Szabad Művelődési Tanács nevelési bizottságának a titkára volt.

keltetni. A magyarság csak a zenében tudta megmutatni, de csakugyan meg is mutatta, hogy saját gyökereiből modern, világszerte érvényes kultúrát képes teremteni. Karácsony Sándor arra tanított bennünket és minden „népművelőt”, hogy tanulnunk kell a néptől. Hiszen kultúránknak azt a bizonyos sajátos formáját elsősorban a nép őrzi. – Mindezeknek ő a maga személyében is példáját adta. Falusi környezetben nevelkedett, Földesen gazdálkodott az édesapja (kisnemesi család sarja, két-három-száz holdas birtokos). A debreceni kollégiumban is a negyvennyolcas, kuruc, kálvinista szellemet szívta magába. De tudta: a magyar embernek otthonossá kell válnia a nyugati kultúrában, hogy lássa a magyar kultúra helyét, a maga helyét a világban. 1912-ben került az egyetemre, német–magyar szakra. Akkor még nagy volt a tanszabadság. Pesti professzorai útmutatása szerint külföldi egyetemekre ment; először francia nyelvterületen, a genfi egyetemen töltött egy félévet, azután a müncheni, bécsi, grazi egyetemen tapasztalta, mit mond a korabeli európai nyelvtudomány. – 1914-ben a frontra került, s már 14 őszén olyan súlyosan megsebesült, hogy egész életében viselte a nyomait; sokáig két mankóval, élete végéig bottal járt. A háború után Pesten lett gimnáziumi tanár. S ami a szabadművelődési munka szempontjából nagyon lényeges: nem érte be azzal, hogy néhány osztályt tanít egy iskolában. 1923-ban szerkesztője lett az Erő című protestáns ifjúsági lapnak. Nemcsak jó munkatársakkal vette körül magát, de a diákokat is bevonta a lapkészítésbe: Weöres Sándornak, Képes Gézának, sok más tollforgatónak ott jelentek meg az első írásai. Ő pedig járta az országot, Erő-konferenciákat rendezett azokban a középiskolákban, amelyekben olvasótábora volt a lapnak; ezeknek a konferenciáknak az volt a fő témájuk, mi is az a kultúra, amire szüksége van az embernek, miért és hogyan kell tanulni. De nemcsak a középiskolás fiatalság körében működött. Már pesti tanárságának első éveiben bekapcsolódott a Keresztény Ifjúsági Egyesület munkájába, ez a vallásos egyesület az „inasok”, vagyis ipari és kereskedelmi tanulók között dolgozott, később a paraszti fiatalokra is országsszerte kiterjesztette a tevékenységét, így Karácsony Sándor ezeknek a fiataloknak az életével, problémáival is közvetlenül megismerkedhetett, meg ő is ismertté vált közöttük. A Cserkészszövetségnek évekig volt igen aktív vezető munkása. Mellesleg a 20-as, 30-as évek fordulójától szerepet vállalt a Magyar Evangéliumi Diákszövetségben is, amely viszont főként az egyetemeken, főiskolákon tevékenykedett. No, hát ilyen múlttal, ilyen gyakorlattal indult neki a szabadművelődési munkának.

– Hogyan szerveződött a mozgalom?

– A kultuszminisztérium szabadművelődési főosztálya mellett 1946-ban létrejött az Országos Szabad Művelődési Tanács, és Karácsony Sándor lett az elnöke. Ő azután a tanítványait gyűjtötte maga köré munkatársnak. Szakmai, nevelési és politikai bizottság működött a tanácsban; én a nevelési bizottságnak voltam a titkára, egészen 1948 végéig. A tanácsnak az volt a feladata, hogy összefogja

(mai kifejezéssel) a civil szférát, az országos művelődési egyesületek képviselőit, és serkentse, segítse a helyi szabadművelődési tanácsok munkáját. Mert a központ mintájára a megyei szabadművelődési felügyelőségek mellett is alakultak megyei szabadművelődési tanácsok, sőt a városokban, községekben is helyi tanácsok.

– Önnek mi volt a feladata?

– Vezérfonalakat, jegyzeteket adtunk ki „szabadiskoláknak”, konferenciákat szerveztünk a megyei meg a helyi tanácsok számára, előadásokat tartottunk egyéb művelődési szervek meghívására. Ami engem illet, már akkor kiderült, hogy beszélni, előadni nem nagyon tudok. Inkább az íróasztal melletti munkában, kiadványszerkesztésben éreztem otthon magamat. Ha olykor vidéki „kiszálláson” mégis előadást tartottam, utána mindig megállapítottam bánatosan, hogy ez nem sikerült igazán; aztán nekiültem, és megírtam cikknek az *Új Szántás* című folyóiratunkba. Egyszer írnom kellett egy vázlatot a szabadművelődési munka pedagógiai elveiről. Megtetszett a vezetőségnek, s úgy döntöttek, hogy kézikönyvet kell belőle szerkeszteni, egyúttal tankönyvnek a tanítóképzők számára, hogy ott erre a szabadművelődési munkára is előkészítsék a leendő tanítókat, hiszen a községekben szinte mindenütt a tanítók közül került ki a szabadművelődési ügyvezető. A kézikönyvbe én írtam az elméleti fejezeteket, a főosztály egyik osztályvezetője, Szathmáry-Lajos pedig a másik részét írta a gyakorlati kérdésekről, hogyan kell tanfolyamokat szervezni stb. Szathmáry Lajos egyébként Karácsony Sándor egyik legrégebbi tanítványa volt; Németh László *Égető Eszter* című regényében szerepel Szilágyi tanár úr, aki Hódmezővásárhelyen parasztkollégiumot szervez a tanyasi kisdíjak számára; ezt a figurát Szathmáry Lajosról mintázta az író. – 1948 elején még megjelenhetett ez a könyvecske, aztán a „fordulat éve” a mi területünkön is meghozta az átalakulást, erre a munkára is rátenyerelt a párt.

– Mi történt a Szabadművelődési Tanáccsal?

– Karácsony Sándort meghagyták elnöknek, mert az egész országban népszerű volt, egyelőre jó volt a neve cégérnek. De a munkatársait szelnek eresztették, és ténylegesen az új garnitúra intézte az ügyeket, közvetlen pártirányítással. Karácsony Sándor fura hasonlattal jellemezte a helyzetét: olyan ez, mint amikor a szultán öregszik, rangidős felesége is vénecske már, s nehezen megy a háztársi kötelességek teljesítése; akkor hoznak a háremből egy csinos fiatal pipit, aki felcukkolja a szultánt, de amikor már tettekre kerülne a sor, elrángatják a leányt, és a rangidős asszonyság kerül a helyébe. Nekem is ilyen kedvcsináló szerepet szánunk – mondta keserűen. Volt egy másik bizarr hasonlata is ennek a kultúrpolitikának a jellemzésére, a fazékember (lehet egyébként, hogy ez az ő fantáziájának a terméke volt). Keleti kényurak kedvtelése volt, hogy egy csecsemőt beleraknak egy fazékba, és ahogy növekszik, egész teste felveszi az edény formáját. Torz csökevény lesz belőle csak azért, hogy a fazékforma megmaradjon; ilyen az uniformizált népművelés.

– Ő már nem tudott hatni erre a korszakra?

– Egyáltalán nem. Ekkor már az „eszi, nem eszi, nem kap mást” elve érvényesült a népművelésben. S éppen az ellenkezőjét szajkózták annak, amit Karácsony egész életében tanított.

– S mi lett önnel?

– 1949 tavaszán tanár lettem a Szent István Gimnáziumban. De hadd jöjjön még az utóhang a szabadművelődés szétverésének a történetéhez. 1954-ben megint tudószanatóriumba kerültem, Budakeszin, és pár hétig az ágy-szomszédom volt Losonczy Géza, a Népművelési Minisztérium hajdani államtitkára. Rákosi börtönében szerezte a betegségét, Kádár börtönében halt meg – vagy ölték meg – pár év múlva. Roppant rokonszenves, csöndes, szerény embernek ismertem meg. Beszélgettünk erről–arról, az én életpályámról is. Mikor azt mondtam, hogy „amikor aztán *gleichschaltolták* a szabadművelődést, bennünket kivettek”, sértődötten kapta fel a fejét. A *gleichschaltolás* Göbbelsnek, Hitler propagandaminiszterének volt a kifejezése, a kulturális élet uniformizálására. „Hát a *gleichschaltolás* tán mégis túlzás!” Nincs sok különbség, mondtam; de hát ezen nem vesztünk össze. – Egyszer meg elmesélte, mennyire szégyelli, hogy mint népművelési államtitkárnak Bartók zenéje ellen kellett cikket írnia. Egyébként igazán művelt ember volt, a Népszava képzőművészeti kritikusa a háború előtt, de a zenéhez (saját bevallása szerint) nem konyított, botfüle volt. Mégis bele kellett szólnia hivatalból. Mondtam: nemcsak Bartókot kritizálta, hanem Karácsony Sándort is ő parentálta el végleg, és nyilvánította ellenségnek. „Én, mikor?” Bizony, 1950 elején, a *Népművelésben* az ő eszmefuttatása jelent meg *A népművelési munka új irányelvei* címmel, többek között arról, hogy a népművelésben két ellenségünk van, akiket fel kell számolni: az egyik a klerikális reakció, a másik a reakciós népi romantika, vagyis Karácsony Sándor és köre. „Erre nem emlékszem.” Felidéztem neki Anatole France novelláját, *A judeai helytartó*-t. Az öreg Pilátusról szól, aki egy hajdani kollegájával beszélget judeai emlékeiről; sok mindent felemliget, de egyáltalán nem emlékszik arra a Jézus nevű vándorprófétára, akit kollegája szerint ő feszítetett meg. Ezt a párhuzamot is túl erősnek találta szegény Losonczy.

– Mai szemmel nézve mi volt a szabadművelődési mozgalom legfontosabb eredménye?

– Ma már furcsán hangzik, de mi, akkori huszonévesek, minden rémsége ellenére felszabadításként éltük meg 1945-öt. Reméltük, hogy a régi feudálkapitalista társadalom helyébe valami újat, értékeset építhetünk. Azt hittük, végre szabad útjuk lesz azoknak a reformtörekvéseknek, amelyek a húszas, harmincas években próbáltak kibontakozni. 1945 és 1948 között például rengeteg népi kollégistát felhoztak vidékről, ennek is köszönhető, hogy Nagy Lászlóval, Sánta Ferencsel, sok mással gazdagabb lett a magyar irodalom. Sok minden megmozdult abban a két és fél évben. És sikerült közhangulattá tenni azt, hogy kell a kultúra. Ennek a hatása később is érezhető volt. Ahol jól működött a szabadművelődési felügyelő és a ta-

nács, ott csakugyan pezsgő kulturális élet folyt, a sok tartalmas rendezvénynek bizonyosan maradt hatása a lelkekben. A rákövetkező időszak sablonos programjairól pedig megérezték, hogy az már valami más dolog.

– Akkor tanárkodni kezdett.

– Igen, és mivel a latin iránt nem volt akkor kereslet, rövidesen átvedtettem orosztanárrá. De egyúttal fordítóvá is; ennek története van. Már két gyermekem volt, és tanárként jóval kevesebbet kerestem, mint mikor huszonöt évesen „országos méltóság” voltam. Miből lehetne megélni? – terjesztettük barátaink között, hogy gépelést vállalunk a feleségemmel. Volt egy barátom, szintén Karácsony Sándor köréből; alighogy Buchenwaldból hazakerült, megtanult oroszul, és fordítóként dolgozott. Ideadta egyik munkáját; mondta, nagyon gyorsan kellett dolgoznom, gépelés közben igazítsam is ki, ha pongyola mondatra találok. A kiigazításhoz azért sokszor meg kellett kérdeznem, mit is jelent szó szerint az orosz szöveg, így aztán sokszor jó megoldást találtam. Kiderült, hogy van érzékem az efféle munkához. Amellett még 1943-44-ben a mátraházi szanatóriumban összebarátkoztam egy bácskai szerb fiúval, s mivel a mi körünkben fontosnak tartottuk a szomszéd népekkel való ismerkedést, elkezdtem szerbül tanulni; így már eligazodtam a cirill ábécében, meg némi szláv szókinccset is felszedtem. Barátom felajánlotta, dolgozzunk most már rendszeresen együtt az ő fordításain, s közben megtanít oroszul. Egy nyári vakáció alatt annyit felszedtem, hogy 1949 őszén már jelentkezhettem orosz-tanárnak. S magam is kaptam már fordítási munkát a Szikra Kiadónál.

– Miket fordított?

– Főleg olyasmiket, mint a *Sztálin és a szovjet irodalom* című brosúra. Akadt azért érték is, Gorkij válogatott irodalmi tanulmányaiából is jó párat én fordítottam a Szikrának. Közben az Oktatásügyi Minisztériumból is kaptam pedagógiai szakcikkeket fordításra. 1951-ben megint rendetlenkedett a tudóm, és az orvosok eltanácsoltak a tanári pályáról. Bezupáltam a minisztérium orosz fordítócsoportjába. A szovjet kultúra legsötétebb korszaka volt ez, Sztálin utolsó éve; a pedagógiai szakirodalom is nyomasztó volt.

– Hogyan volt képes egy Karácsony-tanítvány sztálinista sajtótermékekkel tölteni az idejét?

– Nehezen, de nem volt más. Egyszer olyan ostoba cikk fordítását diktáltam a fejlett humorérzékű gépirónónak, hogy egyre harsányabban hahotázott, s végül úgy rázta a röhögés, hogy leesett a székről, be a gépasztal alá. Találkoztam azért érdekes írással is, de ez is komplikáció okozott. Országos vita folyt a *Szovjetszkaja Pedagogika* című vezető szakfolyóiratban a nevelés mivoltáról. Ebben egy vidéki egyetemi tanár arról értekezett, hogy a nevelés voltaképpen viszonyulás. Nocsak! Főnököm aztán csodálkozva mondta (mert általában jó fordítónak számítottam), hogy Ágoston elvtárs, a pedagógia professzora, aki kérte ezt a fordítást, azt mondta: a fordítást nem tartja hitelesnek. Felvilágosítottam, mi a baja Ágoston elvtárs-

nak: a koalíciós időkben mint debreceni gimnáziumi tanár ő is ott sündörgött Karácsony Sándor körül, ő is tudta tehát, milyen jellemző a *viszonyulás* fogalma az ő felfogására. – Végeredményben azonban igen hasznos indíttatás is kaptam ettől a robottól. Röstelltem ugyanis, hogy osztobaságokat terjesztünk a magyar pedagógusok között, egyedül az a lelkiismereti kibúvó kínálkozott, hogy legalább a nyelvérzéküket ne rontsam; igyekeztem az üres szövegeket is világosan, értelmesen megfogalmazni. Csakhogy miután hónapokon keresztül napi nyolc órában állandóan orosz szövegekkel volt dolgom, ijedtem vettem észre, hogy már én is kezdek orosz kifejezésekben gondolkodni, a magyar szavakat orosz mondatszerkezetekbe foglalni. Radikális kúrára volt szükség. Azzal próbálkoztam, hogy otthon minden este hangosan Ady-verseket olvasok. Nem csak én mondom, hogy bevált a módszer. Egyszer háromnapos munkaszünet volt, s három napon keresztül órák hosszat mondtam, mondtam Adyt. Akkor még minden fordításunkat lektorálták; egy-két hét múlva jön hozzám az egyik lektor, csodálkozó ábrázattal: „Dénes, máskor is jók a fordításaid, de ezt most valahogy direkt élvezet volt olvasni, olyan szép...”

– Miért éppen Adyt választotta?

– Azt hiszem, egész korosztályunkra, akik a 30-as évek végén cseperedtünk fel, jellemző, hogy József Attila volt a nagy költői élményünk; hozzám is ő állt legközelebb. De éreztem, hogy Ady nyelve gazdagabb, erőteljesebb, ilyen kúrára tehát hasznosabb. Az Ady-kúrát nem is hagytam abba. (Máig is tartom, már csak azért is, mert később, könyvtáros koromban is valamilyen formában mindig az volt a dolgom, hogy idegen nyelvi szövegek alapján fogalmazzak magyar szöveget.) Aztán lassan Ady világában is kezdtem eligazodni. És érdekelni kezdett, miből adódhat sorainak, strófáinak az ereje, hogy így ragadják az embert a prózai szöveg formás fogalmazása felé. Németh László nyomán rájöttem: a tagoló verselés teszi ezt. A szótagszám-beosztáshoz nem kötött, de nagyon határozott, a beszélt nyelv ritmusával azonos ritmus. 1979-ben írtam is Ady tagoló verseléséről egy tanulmányt az Irodalomtörténeti Közleményekbe. Bekerültem akkoriban egy akadémiai verstani munkabizottságba is, jó pár évig szakemberek társaságát élvezhettem. Négy éve (nem vagyok termékeny szerző) másik tanulmányom is jelent meg, Ady-nak ezúttal az időmértékes verseléséről, arról a sajátosságáról, hogy a többnyire jambikus verseibe következetesen, a strófáknak ugyanazon a helyén ereszkedő lejtésű sorokat illeszt, sőt némelyik trocheikus versében is megjelennek ugyanilyen szabályosan az ellenkező lejtésű, jambikus sorok. Kiderült: kilencszáz szabályos strófaszerkezetű verse van Adynak, és ennek pontosan a fele, négyszázötven vers ilyen „metrumváltó” jellegű.

– Menekült a versekhez?

– Nem menekülés volt ez, hanem véresen komoly munka, tanulás. Latintanárnak akármilyen nyelvű könyvet nyomnak a kezébe, valahogyan ki kell igazodnia benne; amikor aztán egy-egy ifjú könyvtáros-kolleginám

csudálkozva kérdezte, hogy voltaképpen hány nyelven beszélek, mindig azt mondtam: vénségemre magyarul szeretnék megtanulni. Mert hogy el ne felejtsem: pályám utolsó 30 évében a Széchényi Könyvtárban, közelebről a Könyvtártudományi és Módszertani Központban dolgoztam. Közben 1983-ban nyugdíjba mentem, de még tizenhat évet ráhúztam részmunkaidőben. Aztán rájöttem: hetvenhat éves vagyok, egyet-mást még szeretnék megcsinálni, ideje hozzákezdennem; így hát fájó szívvel otthagytam a könyvtárat. Most például Karácsony Sándor irathagyatékát rendezi a család, s abban segítetek, mint iratrendezésben járatos ember.

– Köteteket készít?

– Részben azt is. Karácsony Sándor tanítványainak a *Csókmei Kör* néven összeállt csoportja minden évben tart egy konferenciát, és mindig újra kiadjuk egy-egy könyvét. Ő rengeteget dolgozott, egész életében az országot járta, így aztán könyveinek a kézírata mindig az utolsó pillanatban, a könyvnap előtti héten készült el, rohammunkában szedték és korrigálták. Ezért a régebbi kiadások tele vannak értelemzavaró sajtóhibákkal. Arra specializálódtam, hogy az új kiadásokat megtisztítsam ezektől. Ehhez nagy segítséget adnak a hagyatékban található kéziratok. Néhány elgondolását egy életen keresztül csiszolta, ezt is a jegyzetein keresztül lehet nyomon követni. Meg azt is rekonstruálhatjuk, mikor merre járt az országban.

– Nem gondolt arra, hogy életrajzot ír mesteréről?

– Ahhoz rám nincs szükség. Kontra György barátomnak még 1992-ben jelent meg egy igen hasznos könyvecskéje, teljes áttekintés Karácsony Sándor életéről, munkásságáról. Most végzi az utolsó simításokat egy terjedelmesebb, elemző kötetben. Én már régebben is többször nekigyürköztem, hogy összeállítom Karácsony Sándor tömértelen folyóiratcikkének a bibliográfiáját, de mindig félbemaradt a munka; most, hogy már számítógéppel dolgozom, előbb-utóbb csak elkészül; 900 tételen túl tartok már. Verstanból is akadna még mondanivalóm. Persze, lassabban megy már a munka. De nem panaszkodom. Harmincöt éves korom óta járok ki Tahiba a telekre kertészkedni, minden nyáron úszkállok ott a Dunában, és azóta a tudómmal az égvilágon semmi bajom sincs. A szívem pár éve már jelezte, hogy ő is van; de ezt még el lehet viselni. Tudok dolgozni, ez a lényeg.

Sághy Erna